

Els malnoms del Camp de Túria. Classificació semàntica

Neus Domínguez Vicente, Joan Domínguez Benlloc

DOI: 10.2436/15.8040.01.281

Resum

El present estudi és la recollida i classificació semàntica dels malnoms de la comarca del Camp de Túria, situada al nord-oest de la ciutat de València. Tot i que és una comarca diferent de l'Horta, els darrers anys s'ha vist quasi inclosa en la conurbanització del Cap i Casal. Tanmateix, encara manté les tradicions i l'esperit rural propi d'una comarca situada entre l'horta i el secà.

Els malnoms han format part integrant de la vida quotidiana de la gent d'aquestes viles. Encara avui es manté amb prou força, dins àmbits familiars, la malnominació. A nivell general es pot dir que, tal com passa en molts altres llocs, la malnominació resta en uns registres cada vegada més col·loquials. Per sort, al Camp de Túria aquest fenomen encara gaudeix de bona acceptació social i, en alguns ambients semiformal, és ben viu l'ús dels malnoms, per exemple en els bans municipals o als avisos necrològics que es fan per la megafonia pública. Per això no és d'estranyar que al s. XIX s'escrigueren les llistes municipals usant els malnoms de forma habitual.

Per tal de realitzar el treball, s'han extret dades tant de fonts orals com de fonts escrites. Els documents que han servit de base per a l'estudi dels malnoms pertanyen a diferents moments cronològics i això ens ha permès fer un estudi ampli que abarca des del principi del segle XIX fins a l'actualitat.

*****

Introducció

Situació

La comarca del Camp de Túria està delimitada al nord per la serra Calderona que la separa de la conca del Palància. El Javalambre i la Serrania fan de límit per l'oest. A la part meridional trobem la serra de Xiva i les Rodanes i, finalment, a l'est està demarcada pels pujols de Paterna, els quals la separen de l'Horta de València.

Tal com indica el nom d'aquesta comarca, el riu Túria travessa tot el sud i rega especialment la riba esquerra, la Vallbona, aprofitant tota una ramificació de sèquies. També hi ha, a més del riu, altres recursos d'aigua permanent com alguns ullals, entre els quals cal destacar la font de Sant Vicent de Lliria, o importants barrancs, com el Carraixet.

L'economia de la comarca ha anat evolucionant al llarg dels anys, ja que s'ha passat rapidíssimament d'un sistema tradicionalment agrícola, tant de secà com de regadiu, a la fase d'industrialització als anys seixanta i setanta (s. XX) fins arribar, actualment, a la creixuda del sector terciari.

La comarca del Camp de Túria es pot dividir en tres subcomarques que són: L'alt Carraixet formada pels pobles de Gàtova, Marines, Olocau, Bétera, Nàquera i Serra. La segona, el Camp de Lliria, la componen: Lliria, Benissanó, Casinos i Domenyo. La tercera, la Vallbona, està formada per: Benaguasil, la Pobla, l'Eliana, Riba-roja i Vilamarxant. Ací hi ha, a més, els dos pobles nous de Sant Antoni de Benaixeve i Loriguilla.

Finalment, cal destacar que aquesta comarca té una gran varietat pel que fa a la demografia. El poble amb més de 20.000 habitants és Lliria, la capital de la comarca. Altres es mantenen entre els 20.000 i 10.000 habitants tal com ocorre a Bétera, l'Eliana, la Pobla de Vallbona i

Riba-roja. Entre 10.000 i 4.000 habitants hi ha Benaguasil, Vilamarxant, Nàquera i Sant Antoni de Benaixeve. La resta de pobles es manté amb menys de 4.000 habitants. Per últim, Gàtova és el poble més menut de la comarca ja que no arriba als 500 habitants. La població total de la comarca, amb dades de 2005, és de 125.129 habitants amb una densitat de 152,02 hab./km². Cal advertir també que, a nivell lingüístic, es tracta d'una comarca catalanoparlant. Només dos pobles, Gàtova i Marines, són històricament castellanoparlants, als quals cal afegir la incorporació actual de tres viles procedents de la Serrania: Loriguilla, Domenyo i Sant Antoni de Benaixeve.

Fonts

Per a la realització d'aquest treball s'ha elaborat un corpus comarcal a partir de diverses fonts, unes orals i d'altres escrites, segons les possibilitats que oferia cada poble. Quant a la recollida oral és actual, tot i que les persones entrevistades, ja majors, han verbalitzat uns malnoms que es podrien situar cap a mitjan segle XX. Aquest tipus de recull només s'ha fet a Benaguasil.

En el cas de les fonts escrites, els documents utilitzats han estat diversos. Principalment s'han tingut en compte monografies d'àmbit històric local, ja que en tots aquests llibres sol aparèixer un capítol dedicat als malnoms. Els erudits locals mostren la voluntat específica de recollir aquesta part de l'onomàstica. És el cas de Vilamarxant, Riba-roja, la Pobla, Bétera i Serra. En aquesta línia trobem el llibre *Anécdotas y sucesos de Benaguasil* on l'autor afegeix un capítol dedicat als malnoms en una segona edició. El cas de Gàtova, també una monografia històrica, recopila els malnoms en forma d'una original historieta versificada. Heus-ne ací un fragment:

“El Moro Hombría” en su tiempo
guisaba cuando podía;
“Candil” y “Perol” tenía
y “Cucharón” si no miento.

Altres publicacions locals també utilitzen els malnoms però no d'una manera sistemàtica, sinó amb la finalitat de donar a conèixer persones concretes. Tot i que el llibre de Casinos no dedica un apartat concret a la malnominació, sí que usa abundantment els malnoms en les llistes de músics, futbolistes o jugadors de pilota. En el llibre *Els catxirulos de Benaguasil*, es dedica un capítol als margeners, obrers i llauradors d'aquesta vila tot usant els seus malnoms. El mateix ocorre en el cas de l'Eliana: les persones entrevistades utilitzen freqüentment els renoms per referir-se als seus veïns. Així mateix, al llibre d'Olocau, escrit amb un toc de prosa poètica, sovintegen els malnoms que ací fan una funció clarament ornamental:

“Dinar de festa, dinar de converses familiars, dinar de pauses i de gustos: l'arròs, la carn, el meló, el braç de gitano. El café gelat, portat del café del tio Antonio, Antoni Agustí i Zurriaga, és la cosa més desitjada dels menuts de la casa. Què no donaríem ara per assaborir aquell café i la llet merengada que tan vigilant preparava la tia Maria Sanchis, la Crus.”

L'Institut d'Estudis Comarcals també a propiciat la recol·lecció onomàstica. Ací s'ha utilitzat la llista d'Olocau. Un altre tipus de font escrita utilitzat habitualment per a recollir els malnoms són els programes de festes dels diversos pobles del Camp de Túria. Crida l'atenció especialment l'article del mestre lliurà Rafael Sornosa perquè inclou una classificació semàntica acompanyada d'una explicació etiològica d'alguns malnoms de Lliria.

Finalment, també s'han estudiat fonts documentals arxivístiques. En el cas de Benaguasil s'han utilitzat tres documents pertanyents al segle XIX: el "padrón de vagos" (1829-1834), el dietari de Francesc Antoni Pons Rodríguez (1881-1891) i un tercer document d'un arxiu privat del final del segle XIX.

Metodologia

A partir de les fonts anteriors, s'ha elaborat un extens corpus d'aproximadament tres mil entrades, tenint en compte que cadascuna inclou totes les variants morfològiques i lingüístiques. Per exemple, a l'entrada Blanc hi ha: Blanco, Blanca, el Blanco, els Blancs, les Blanques, el Blanquet, el Blancós, etc.

Davant d'aquesta desmesurada quantitat de renoms, s'ha preferit fer una selecció adequada als diversos apartats de la classificació semàntica, d'aquesta manera se li dóna més rellevància a l'estudi semàntic. Cada malnom va seguit d'una lletra que correspon al poble de la comarca on s'ha recollit: Bg: Benaguasil, Bt: Bétera, C: Casinos, E: l'Eliana, G: Gàtova, L: Lliria, M: Marines, N: Nàquera, O: Olocau, P: la Pobla de Vallbona, R: Riba-roja, S: Serra i V: Vilamarxant. També s'ha afegit, algunes vegades, informació cronològica, com ara la datació de Carles Ros, *apud* Emili Casanova (1998: 3-9), per als malnoms edetans coincidents amb els de Ros el 1773.

La classificació proposada s'ha extret seguint els criteris de Francesc de Borja Moll (1987:33-36) i d'Enric Moreu-Rey (1991:125-129 i 189-199). A més, s'han consultat els treballs d'Emili Casanova (1995:28-36 i 1998:3-9). També s'han tingut en compte altres treballs de la Societat d'Onomàstica tals com els de Santiago Bru i Vidal (2001:13-26), Francesc Gimeno Betí (1984:12-23), Antoni Garcia i Osuna (2000:146-159) i Maria Isabel Guardiola i Savall (2000:183-190).

Classificació semàntica

Després de la recollida dels malnoms i de l'elaboració d'un corpus, es proposa una classificació semàntica. A través d'aquesta, es podran destriar algunes característiques de la cultura popular de la comarca del Camp de Túria dins l'àmbit general valencià.

La proposta de catalogació de Moreu-Rey (1991:189) consisteix a bastir dos grans grups que recollirien els malnoms a partir de la seua naturalesa constant o variable. Per aquest estudiós, els mots referits a la filiació (prenoms i cognoms), a l'ofici, a l'origen o a l'aspecte (físic o moral) tenen característiques estables. Per una altra banda, els sobrenoms que provenen de fets puntuals o anecdòtics (gestos, accions o paraules) formarien el segon grup de la seua classificació.

Tanmateix, s'hi poden aplicar altres criteris classificatoris, com ara l'actitud –objectiva o subjectiva- a l'hora de crear els malnoms. En uns casos, el subjecte del renom ja el porta objectivament implícit: si una persona es diu Domingo, és lògic que aparega com a malnom el seu hipocorístic Mingo; els cognoms, especialment els més estranys, poden funcionar com a renoms, com ara Garai o Gimenes. També la professió o el lloc d'origen formen part de la malnominació com a fenomen denotatiu: Randero, Molinera, Lliriano o Naquerano, estan implícits en els subjectes que tenen aquests oficis o orígens.

La resta dels subapartats va per compte de la inventiva popular i aquesta es caracteritza per destacar aquells aspectes que singularitzen la persona, especialment els defectes, sovint sota una capa d'ironia punxant. Ojo lindo, el Duque de Alba...coras, l'Advocat de secà, Recaets,

Bleda, Parra (borratxo) o el Gato (lladre) posen de relleu unes característiques profundament subjectives, lligades a l'enginy i a la fantasia d'un entorn social concret que, en unes altres circumstàncies, no s'haurien produït.

Com es pot comprovar, la classificació de Moreu-Rey i la que ací es proposa són pràcticament coincidents. El que ell considera "constant" es pot jutjar també com a objectiu o denotatiu i els trets "variables" poden ser vistos també com a subjectius o connotatius. Només l'aspecte físic o moral participa de tots dos grups ja que hi ha defectes evidents i, més o menys, constants (el Coixo, el Mellau) i altres subjectius i variables (Bigot, Panxa, Llapissera). Tanmateix, pel seu caràcter predominantment subjectiu, s'ha inclòs en el segon grup. Per tot això, s'ha fet la classificació següent:

A) Malnoms denotatius

- 1) de prenom
- 2) de cognoms
- 3) de lloc
- 4) de professió

B) Malnoms connotatius

- 1) característiques físiques
- 2) característiques morals
- 3) flora i fauna
- 4) personatges
- 5) escatològics
- 6) religiosos

A. Malnoms denotatius

A-1. De prenom

En aquest subapartat es recullen els malnoms que provenen de prenom. Cal dir que, semànticament, són el reflex del nom propi de cada individu o el d'algun avantpassat seu. Aquests noms mostren les advocacions habituals tant de la comarca com de fora. Els prenom arriben a convertir-se en malnoms, entre altres causes, perquè són noms lligats a la tradició familiar: Quala (Bt), Miguelo (Bt), Miguelito (Bt i L), Sebastiana (Bt), Jeroni (R i Bg). Altres vegades esdevenen malnoms per la seua singularitat: els Nemènsios (O), Gínio (C i Bg), Sebriana (O), Sinforós (Ll i Bt) o els Caios (O i C). Només cal destacar el nom de Montiel, específic del Camp de Túria i patrona de Benaguasil, que a Bétera es troba com a malnom. Altres noms com Librà (Librada) o Lliberata són mostres del camp semàntic del liberalisme polític del XIX.

D'altra banda, són molt freqüents alguns fenòmens lingüístics com les feminitzacions i les masculinitzacions o els augmentatius i els diminutius, singularitats que formen part intrínseca de la malnominació. També hi apareixen dissimilacions: Malvina (P), metàtesis: els Semions (O i C) i algun cas de noms compostos: les Juanjosenes (C), les Joseantónies (Bg) i la Perepaua (L).

Un cas especial són els hipocorístics, sobretot els acabats en -o. Emili Casanova (1995: 28-36) estudia aquest fenomen i en fa un inventari. Aquest investigador distingeix els hipocorístics en -o procedents dels sants tradicionals de València, dels que provenen de noms castellans. Des del Camp de Túria es poden fer algunes aportacions a la llista esmentada

d'advocacions valencianes, com ara Xoro (Melcior, popularment Manxor a Benaguasil i Olocau), Blaio (a Lliria), Melo (Benaguasil, hipocorístic de Carmelo), Sèbio (a Serra i Lliria) i la forma Uiso (de Lliria i Benaguasil, hipocorístic de Lluís).

Corpus:

- a) **feminitzacions:** Anselma (Bt), Bartola (Bt), Basília (Bt), Cleta (P), Minxora (O), Montiola (Bt), Quala (Bt), Quela (B) i Sabela (P).
- b) **masculinitzacions:** Blaio (C), Carloto (Bt, Bg), Gasparo (S i L), els Mariols (P i Bg), Pilaro (V), Puríssimo (Bt) i Tomaso (Bt).
- c) **hipocorístics:** Boro, Baoro i Borico (C), Chuano (L i C), Cleto (S), Gori (P), Mael (E, d'Ismael), Melo (Bg, de Carmel), Mingo (O, C, P i R), Moncho (P), Nardo (L), Nàsio (L), Natxo (S), Nel i Nelo (Bt), Nofre (S), Pepico (L), Poldo (Bg), Polònia (C i R), Quelo (B), Quito (S), Saro (B), Sèbio (S i L), Sento (C i Bt), Sidro (S i O), Tónico (L), Tono (O, C i Bg), Verto (P), Ximo (C, Bt i L) i Xoro (O, documentat el 1857).
- d) **augmentatius:** Adelnota (Bt), Mateuota (L), Mingorro (P), Pacorro (P) i la Micaletona (C).
- e) **diminutius:** Blasica (C), les Camiletes (P), Dorita (P), Lluciet (S) i Pepet (E).

A-2. De cognoms

En aquest llistat es recullen els malnoms que provenen de cognoms. Si, per una banda, els cognoms havien tingut el seu origen com a malnoms, ara és al contrari. A Benaguasil es recull aquest exemple: “Francesc Benlloch Sanz, fill de la Bondia (1890)”. Ací s’observa com el cognom Bondia fa el paper de renom, ja que la mare de Francesc Benlloch era Sanz de cognom. També en l’actualitat existeix el malnom Penya-roja, originàriament un cognom provinent de Lliria.

La varietat i complexitat dels cognoms és tan àmplia com la dels malnoms. El cas de Minguet (L) es pot interpretar com un cognom freqüent en català, però donada l’abundància de Mingo en tota la comarca, podria ben bé ser un diminutiu de l’afèresi [Do]mingo. També trobem casos de cognoms que pertanyen a personatges famosos, la qual cosa pot desorientar a l’hora de fer la classificació com: Campos, Granero o Cucala.

A més a més, cal afegir que la inventiva popular no té límits i complica encara més la detecció i classificació d’aquest tipus de malnoms. Com a exemple es poden aportar alguns casos de Lliria com ara: Guillem que és, segons els informants, una metàtesi de “lliguem” a causa dels defectes bucals del subjecte; Lluna, aparent cognom, s’aplicava a un treballador nocturn; i el cas de Pastrano, aparent masculinització de Pastrana, té un origen sorprenent segons l’erudit lliurià: “Se dice que iban a casarse una pareja de novios. Cuando ya vestidos para la ceremonia iban camino de la iglesia, el varón vió en el chorro de la plaza a una exnovia suya, a la que preguntó si quería casarse con él. Al contestarle afirmativamente, dejó plantada a la otra, regresando a casa y dando con ello lugar a una *empastrà* de categoría.”

Quant a trets lingüístics més destacables hi ha les feminitzacions, les masculinitzacions i els diminutius. En un darrer apartat s’inclouen aquells malnoms provinents de cognoms que provenen, al seu torn, de topònims.

Corpus:

- f) **feminitzacions:** la Belloca (Bg), la Blasca (Bg) i la Tella (Bg).
- g) **masculinitzacions:** Borrullo (L), Camaraso (L) i Murgo (L).
- h) **diminutius:** Castillet (Bg), Garridet (Bg), Martinet (L i Bg), Vidalet (C) i el Murgueta (C, de Murgui).

- i) **topònims**: aragonesos com Fraga (P), Bolea (R) i Conches (L); catalans com Calabuig (P) i el diminutiu Cardoneta (Bg); bascos com Garai (S) i valencians com Requena (R).

A-3. De lloc

En aquest apartat es recullen els malnoms que fan referència a noms de lloc. La forma que presenten sol ser la d'un adjectiu (gentilicis), la d'un nom propi (topònims) o la d'un nom comú (topònims genèrics). Pel que fa als gentilicis se'n proposen de comarcals (majors i menors), pròxims a la comarca, espanyols i estrangers. Quant als d'àmbit comarcal, cal tenir en compte algunes formes especials com Cauero (d'Olocau), Marinero (de Marines), Dianero (de l'Eliana) i Manresano (de Benissanó). Pel que fa als gentilicis de topònims menors s'han d'aclarir alguns com Riero (de Rià, Serra), Ollera (d'Olla, Gàtova), Porxinero (del mas de Porxinos, Riba-roja) i Mandora (del molí de Mandor, Riba-roja). Cal advertir que poden haver-hi altres mots amb valor de gentilici com és el cas de Pivarrogero, forma recollida a Vilamarxant, que pot ser una professió (fabricant o venedor de pebre roig, localment *piverroig*) o una variant irònica de Riba-rogero.

Quant als malnoms que provenen de topònims cal destacar algunes característiques: alguns porten article per tal d'assenyalar el gènere, altres apareixen com a complements de nom i la resta es recull en la forma simple. Els topònims genèrics fan referència a persones que, pel seu treball o bé per la seua llarga estada, rebien el nom del seu habitatge usual, com és el cas de Riuro que, tal com explica el mestre Sornosa de Lliria, era un pastor que vivia prop del riu. Finalment, també s'han inclòs en aquest apartat les ètnies, ja que fan referència a l'origen o lloc d'on prové tot un poble.

Corpus:

- a) **gentilicis**: comarcals com Benaguasileró (V i L), Beterano (R i L), Casinero (L), Cauero (S, d'Olocau), Dianero (Bt i R, de l'Eliana), Lliriano (Bt, R, Bg i V), Manresano (L, de Benissanó), Marinero (G), Naquerano (Bt, Bg), Poblano (R, Bg i L), Riba-rogero (Bg), Serrano (Bt); o d'entitats menors com Mandora (Bg), Ollera (S), Porxinero (R) i Riero (S). Pròxims a la comarca com Alclublano (L), Bunyolero (P), Bugarrenyo (Bg i L), Bugarro (L), Canalino (Bt), Pedralbino (Bg i L), Pedralbo (L), Picanyo (L), les Sacanyiteres (C), Torrantí (L), Torrentí (Bg), Valenciano (Bg), Xelvaneto (L), Xelvano (L), Xestano (Bg), Xestero (V), Xivato (V) i Xurro (Bg). Espanyols com Castellano (S), Català (S), Manyo (Bt), Murcianes (Bg), Asturiana (Bt) i del món com Francesa (Bt), Gavatxet (L), Habanero (R), Russo (Bt) i Xino (Bt).
- b) **topònims**: del mas d'Aragón (R), la Barcelona (Bg), la Bunyol (Bt i Bg, Carles Ros 1773), del mas d'Escoto (R), Güel (P, V, Bg i L, Carles Ros 1773 recull Guell), Madriles (L) i Riba-roja (V).
- c) **genèrics**: els Caseteros (C), Covero (R), de l'Hort (R), Masero (P, Bg, L, E, R, V), del Pou (R) i Riuro (L).
- d) **ètnies**: la Gitana (C), el Gitano Blanc (Bg), el Judio (P i L) i el Moro (P i Bg).

A-4. De professions

En aquest apartat es recullen els malnoms referits a oficis. Com que la comarca està situada entre el secà i el regadiu, la malnominació reflecteix aquest fet. Alguns malnoms mostren un toc d'ironia com l'Advocat de secà (G i Bg). Altres se refereixen a objectes o accions completament desaparegudes com el Matxinero (V). En el subapartat "mar" s'han inclòs una sèrie d'oficis relacionats també amb el riu (Anguilero) o la venda de peix. A l'últim apartat, seguint Moreu-Rey (1991:191), s'ha inclòs una gran quantitat de metonímies referides a oficis.

Corpus:

- a) **secà:** el Botgero (Bg), Caragolero (V), Espartera (Bt i V), Figüero (Bt), Llatero (Bt), Melero (R), Palmiter (Bt) i el Tomellero (Bg).
- b) **regadiu:** el Bajoquero (P i Bg), el Carxofero (Bg), el Cebero (Bg), Colero (Bt) i Taronger (P, Carles Ros 1773).
- c) **ramaderia i cacera:** Bouero (Bt, R i V), l'Esquilaor (P, V i Bt), el Lletero (Bg) i Pastor (Bg).
- d) **mar i riu:** l'Anguilero (Bg), Barquero (G), Peixero (R), Saliner (Bt) i Sardinero (Bg).
- e) **oficis urbans:** Aiguader (C), Bastero (S), Caïrer (R i V), Coeter (Bt i V), Estanquer (S), Fideuero (V), Fornero (S), Hostalera (Bt), Llumener (S i Bt), Lucero (C), Manyà (R, Bg i L, Carles Ros 1773), Matxinero (V), Sucre (R, L i Bt, Carles Ros 1773), Taüter (Bt) i Torronero (L i R, Carles Ros 1773 recull Torrons).
- f) **construcció:** Calciner (S, V i Bt), Caminera (S) i Rajoler (P i Bg).
- g) **metonímies:** el de l'Almàssera (R), Bandera (O), Bicicleta (L), el de la Cooperativa (R), Dynamis (L), Filassa (V, Bg, O i L), el dels Guanós (L), el de la Madera (R), Micalet Hogar (L), Perol (L), Poll (L), Saco (Bt i Bg, Carles Ros 1773 recull Sach), Pastera (O), Sardina (O i L, Carles Ros 1773), Senallo (R), Troncs (L) i Xòlec (C).

B: Malnoms connotatius**B-1. Característiques físiques**

Un apartat important dels renoms és el que fa referència a les característiques físiques, posant de relleu, especialment els defectes. En aquesta secció tenen molta importància els fenòmens de la metàfora (Palillo), la metonímia (Peca) i, sobre tot, la ironia com és el cas de Ojo lindo, malnom que es troba tant a Lliria com a Benaguasil. En els colors, cal fer notar la forma "Blanco", universal a tota la comarca, front a "Blanc".

Corpus:

- a) **cos:** Calandari (R i V), Coixo (L), Coll (L, Carles Ros 1773 recull Collet), Curro (S), Musclets (S), Panxa (L i Bg), Peca (P), Siri (Bt), Sis dits (Bg) i Vint-i-un dits (Bt).
- b) **cap:** Bigot (Bt), Boca torta (L), Cabota (S), Caboteta de misto (L), Mellau (G), Morro (Bt i L, Carles Ros 1773), Nyaganya (P, Carles Ros 1773 recull Maganya), Orelletes (L), Reüll (P), Tort (L, Carles Ros 1773) i Xato (V, R, L, C, Bt, E, Bg).
- c) **mesura:** Birla (V), Bolilla (S), Fumeral (R), la Grossa (L), Llapissera (Bt i V), Palillo (Bt), Pequenyo (S i Bg), Rasca lluna (Bt) i Unflat (L).
- d) **color:** el Blanco (S, Bt, G, V, R, L, C, Bg, P, E), Blau (V), Groga (V), Morat (V), Moreno (P, Bt, V, C, E, Bg i L), el Negre (Bg, L, P, Bt i V), el Roig (S, Bt, R, E, Bg, L, C, V, P), Ros (Bt), les Rostides (P, Carles Ros 1773 recull Rostit) i Socarrim (R).
- e) **vestits:** Casaca (Bg), la Pantalona (Bg), Polaina (Bg), Sabates (Bg), Taconicos (G) i Zapatos (P).
- f) **parla:** Ade budo (G), Boego (Bg), Botifaua (L), Cancaneta (L), Gaita (L), Gangós (L), Melapa i Melica (L), el Quacre (Bg), Sandalla (L) i Treta- quatre (V).
- g) **onomatopeies:** Pam-Pam (Bg), Parapatxarri (Bg), Parapatxep (Bg), Plutxitxi (Bg), Pololo (Bg), Rompum (O) i la Xatxi (Bg).

B-2. Característiques morals

Els defectes morals s'utilitzen sovint com a font de malnoms. Seguint a Moreu-Rey (1991:191), s'han tingut en compte els trets positius i els negatius, tot i que la frontera entre

ambdós és molt diluïda, per això s'ha afegit un tercer grup sense ànim ponderatiu. La metàfora (el Gelat, L) hi juga un paper fonamental combinada amb la ironia (Sinyorito, L).

Corpus:

- a) **descriptius:** Caxasa (S), Matamosques (Bt), Mil hòmens (V i Bg), Moll (P i Bg, Carles Ros 1773), el Mut (P), Pixavins (L), Quetet (L), Recaets (V) i Xafadones (S).
- b) **melioratius:** Dolç (Bt), el Galano (Bg), la Guapa (L i Bg), el Majo (L i Bg), la Polla (O) i el Salao (Bg).
- c) **pejoratius:** Bobo (S), Bleda (Bg), Boira (C), Cabota (S), Cagarrita (Bg), Carasa (S), Escutxaventanas (L), Fava (Bg), Gènit (S), Gola (Bt, Carles Ros 1773), Mentira fresca (P), Ninot (Bg), la Parlaora (P), Perilla fundida (G), la Pleitos (Bg), Taramba (Bg), Ventana (E) i Ximo el Pilleria (C).

B-3. Flora i Fauna

Encara que Borja Moll (1987:34) proposa un apartat de malnoms fundats en la semblança amb els animals, s'ha volgut ampliar ací aquest camp al món vegetal. Per això, s'han fet tres apartats dedicats a la flora i tres més a la fauna. Naturalment, tant un cas com l'altre són mostres metafòriques aplicades als vicis i les virtuts de les persones.

Corpus:

- a) **jardineria:** la Clavellets (Bg i P), Floreal (Bg) i Flores (L i P).
- b) **secà:** Bellota (S), Bolet (V i L, Carles Ros 1773), Brancas de Sabina (G), Brosa (L), Garrofa (L) i Parra (R).
- c) **regadiu:** Cacau (Bt, Carles Ros 1773), Canya (L), Canyote (G), Carabasseteta (L), Ceba (V), Cebeta (R), Fesolets (L), Llimera (L) i Meló (Bt, Carles Ros 1773).
- d) **animals domèstics:** Burres (S), Conillet (S), Gallo (V) i el Gato (R, E i V).
- e) **ocells:** Buixquera (S), Cogullà (S), Colom (S), Guala (P i Bg, Carles Ros 1773), Pardalet (E, S, Bt, L i Bg, Carles Ros 1773 recull Pardal) i Teuladí (Bg).
- f) **animals exòtics:** Fardaig (R), la Leona (Bg), Furona (L), Mono (L, Bt, R, P i Bg) i Sapo (Bg).

B-4. Personatges

La creació popular de renoms referits al caràcter, físic o moral, de les persones ha trobat en els personatges de l'imaginari social, una font inesgotable d'inspiració. Generals il·lustres, nobles virtuoses i polítics reputats serveixen de model per a caracteritzar determinades persones. El món del cine i la televisió ha posat de relleu nous prototipus en la malnominació. En aquest apartat hi ha des d'herois de la mitologia grega fins a protagonistes de pel·lícules del nostre temps.

Corpus:

- a) **polítics:** Cucala (E i Bg), Garibaldi (S), Mal carliste (P), Neron (Bg) i Trosky (Bg).
- b) **militars:** Cabo (C), el Capitan (L, Bg), Espartero (V), Espasetes (P, Carles Ros 1773 recull Espases), Guerra (Bg, L, S i P, amb /e/ tancada, Carles Ros 1773) i el Minyó (Bg, Carles Ros 1773).
- c) **nobles:** Caballero (S), Conde (S), Duque de Alba...coras (G), Rei (L), Reina (L), i Vireina (L).
- d) **famosos:** Capone (Bt), Charlot (C), Cubala (L), Currito (Bg), Gilda (Bt, L), Granero (L) i la Samper (Bg).
- e) **fantàstics:** Cupido (V), Fumanxú (L) i Moroto (R).

B-5. Escatològics

Aquest apartat forma part indestriable de la cultura tradicional d'aquesta comarca, com a reflex del món satíric valencià. Tanmateix, és un dels camps més difícils de recollir pel seu caràcter impúdic i deshonest. Per això, aquesta part del recull està basada principalment en les entrevistes fetes a Benaguasil, localitat on s'ha pogut aprofundir més en aquest camp a l'hora de fer les enquestes.

Els malnoms d'aquest apartat són els més molestos i mortificants per als subjectes que els porten, però alhora són també els que es diuen amb més picardia. La gent els utilitza amb una retorçada delectança, especialment si l'agraciat manifesta un irritable rebuig.

Corpus:

- a) **sexe masculí:** Pelila fora (Bg), el Pijo (Bg), Piu d'Acer (Bg), Piu de Ferro (Bg), Piu d'Or (Bg), la Piua (P) i Porra (L).
- b) **sexe femení:** Conyo (S i Bg), Figa de ferro (Bg), Figa llarga (Bg) i les Parrusses (Bg).
- c) **necessitats fisiològiques:** Bonyigo (P), Bufa (L), Caga-andanes (Bg), Caga-autos (Bg), Cagaceba (Bg), Cagadur (Bg), Cagallanda (V), Cagalló (O 1857, L i P), Cagó (R), Cagaplaces (P), Cagueta (V), Minja-merdes (P), Pedo (Bg), Petiua (R), Petós (L i V), Pixa-autos (Bg) i Pixó (V).

B-6. Religiosos

Els personatges bíblics, els càrrecs eclesiàstics i les devocions als sants estan molt presents en la vida quotidiana del poble. La religió és, per tant, una font d'inspiració important en la creació de renoms: la relació d'algunes persones amb la jerarquia eclesiàstica pot donar peu a la creació de mots com Frare o Retoret. La semblança física o psicològica amb alguns protagonistes bíblics pot crear malnoms com Nostre Sinyor o Satan. Com a contrapartida, la ironia pot fer-se present en diversos graus fins arribar, sense embuts, al nivell anticlerical, un element ben arrelat en la nostra cultura.

Corpus:

- a) **càrrecs:** la Capellana (L), Clero (S), Flareta (L), Frare (S), Monja (Bt, Carles Ros 1773 recull Monjes), Retora (Bt), el Retoret (L) i el Vicari Gros (C).
- b) **objectes:** Campana (L i P, Carles Ros 1773) i Sotanos (L).
- c) **advocacions:** Cristo (P), la Diosa (L), Nostre Sinyor (L), la Santa (O) i la Santblaia (Bg).
- d) **personatges bíblics:** Pilatos (Bg) i Satan (P i Bg).
- e) **anticlericals:** Cagahòsties (L), Pega Santos (G) i Xupa Santa (L).

Conclusió

Després de realitzar aquest estudi, es pot observar que és molt gran el nombre de malnoms que es repeteixen d'un poble a l'altre. Podrien haver-hi diverses causes, com ara que es tracte d'un malnom basat en un genèric molt comú, com és el cas dels colors blanc, negre i roig (el Blanco, el Negre i el Roig). Per una altra banda, podria tractar-se d'una família amb molta mobilitat dins de la comarca, com seria el cas dels Güel o dels Filassa.

Els malnoms més freqüents a la comarca són: Bessó, Blanco, Carabina, Caragol, Xato, Conill, Corbella, Cueter, Curro, Esquilaor, Estanquer, Forner, Gallo, Garroffí, Gat, Grillo, Masero, Mingo, Moliner, Negre, Paler, Pallús, Parra, Pau, Peca, Rei, Roig, Rullo, Retor, Sarier, Simó i Tomaso.

Aquest recull dóna una visió general de la comarca, però també mostra algunes singularitats edetanes. Així es pot assenyalar l'ús exclusiu del prenom Montiel (la Montiola) i els topònims propis del territori, especialment el genèric Masero, un malnom que apareix per tot arreu i que reflecteix un tipus de propietat rural típic del Camp de Túria. Les professions evidencien una contrada marcada pel ruralisme més profund, tant per l'agricultura de regadiu i de secà com per la ramaderia. En aquest aspecte cal ressaltar l'abundància de referències a la ceba, conreu típic de la comarca. Una professió exclusiva del territori és la del Matxiner, el que usava la "matxina", un instrument definit i recollit pel lliurià Escrig al s. XIX. Un darrer aspecte a destacar és l'abundància de referències escatològiques que, com ja s'ha dit, són difícils de recollir.

Per últim, cal destacar el grau d'acceptació dels malnoms. És curiós com els mots connotatius, generalment, posen de relleu una característica poc agradable del subjecte, el qual la suporta com un càstig. Per això, els renoms referits a les característiques físiques, caràcter, flora, fauna, personatges, religió i, especialment, l'escatologia no són ben acceptats pels portadors. Paral·lelament, la resta de la població en fa un ús més pervers i burleta que els fa perviure.

Tanmateix, els malnoms denotatius, i fins i tot alguns d'ofensius, acaben sent tolerats pels seus posseïdors públicament. A nivell comarcal hi ha nombrosos locals de servei als veïns retolats amb el renom del seu propietari: bar Juanito, bar Trosky, el racó Rulla, bar el Tiot, taller mecànic Perolet, materials de construcció Minuto, casa Boro, bar el Negre, forn del Rúbio o ca Federal. Altres aspectes de la vida local fan ús de la malnominació, com ara els anuncis per megafonia de defuncions o d'ofertes comercials.

Bibliografia

- Bru i Vidal, S. 2001. La malnominació saguntina. En: *Societat d'Onomàstica. Butlletí interior* 86, 13-26. Barcelona: Societat d'Onomàstica.
- Casanova, E. 1995. Els hipocorístics en -o en valencià: una interpretació. En: *Societat d'Onomàstica. Butlletí interior* LXXII, 28-36. Barcelona: Societat d'Onomàstica.
- Casanova, E. 1998. Un llistat de malnoms valencians arreplegats per Carles Ros, de 1773. En: *Societat d'Onomàstica. Butlletí interior* LXXII, 3-9. Barcelona: Societat d'Onomàstica.
- Cervera, J. L.; Domínguez, J.; Galiana, J. V. 2005. *Els catxirulos de Benaguasil. Una artesanía de pedra en sec*. Benaguasil: Ajuntament de Benaguasil.
- De Tomas, J. L. 1986. *Ribarroja del Turia a través de su historia I*. Riba-roja de Túria: Clavarios del Santísimo Cristo de los Afligidos.
- Doménech Palau, A. 1998. *Bétera, un poble per a tots*. Bétera: Ajuntament de Bétera i Cooperativa Agrícola de Bétera, COOP.V.
- Domínguez Bell-lloc, J.; Domínguez Vicente, N.; Fornieles López, J. 2009. *Els pobles edetans parlen els uns dels altres*. Benaguasil: IDECO Camp de Túria.
- Durán Martínez, J. 1995. *Perfiles, siluetas. Glosas de mi tierra*. Lliria: M. I. Ajuntament de Lliria.
- Equipo 7HV. 1991. *Vilamarxant. Historia de retazos y narraciones I*. Vilamarxant: Ajuntament de Vilamarxant.
- Espinosa Muñoz, S. C. 1990. *Casinos, nostre poble*. Casinos: còpia mecanografiada.
- Garcia i Osuna, A. 2000. Els malnoms a les pissarres d'atandadors de l'Horta: el Pla de Sant Bernat, Borbotó i Poble Nou. En: *Societat d'Onomàstica. Butlletí interior* LXXXIII, 146-159. Barcelona: Societat d'Onomàstica.

- Gimeno Betí, L. 1984. Motivacions dels renoms de la Plana Baixa (II). En: *Societat d'Onomàstica. Butlletí interior XV*, 12-23. Barcelona: Societat d'Onomàstica.
- Guardiola i Savall, M. I. 2000. Els malnoms de Bolulla (Marina Alta). En: *Societat d'Onomàstica. Butlletí interior LXXXIII*, 183-190. Barcelona: Societat d'Onomàstica.
- Jaen Urban, G. 1979. *Aproximacion al municipio de la Eliana*. L'Eliana: Diputació Provincial de València.
- Llavata Pitarch, V. 1981. *Historia de la villa y baronía de la Pobla de Vallbona*. La Pobla de Vallbona: Ajuntament de la Pobla de Vallbona.
- Lluch Arnal, E. 1965. *El señorío y baronía de Nàquera*. Nàquera: Ajuntament de Nàquera.
- Marín Valero, R. et alii. 1994. *Marines. Lenguaje autóctono*. Marines: Ayuntamiento de Marines.
- Martí Ferrando, L. 1990. *Benisanó y su historia*. Benissanó: Ajuntament de Benissanó.
- Maroto, V. 1999. *L'Eliana: la història del nostre poble 1958-1998*. L'Eliana: Ajuntament de l'Eliana- Programa 40 aniversari.
- Moll, F. de B. 1987. *Els llinatges catalans*. Palma de Mallorca: Editorial Moll.
- Moreu-Rey, E. 1991. *Antroponímia. Història dels nostres prenomes, cognoms i renoms*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- Navarro Tomàs, A. 1996. *La veu d'un poble. Romanços, poemes i cançons populars de Nàquera I*. Nàquera: Ajuntament de Nàquera.
- Sánchez Domingo, V. 1984. *Gátova. Ensayo geográfico, histórico y sociológico*. Gátova: Ayuntamiento de Gátova.
- Senis Domingo, J. 1954. *Serra. Apuntes para su historia*. Serra: edició particular numerada.
- Sornosa, R. 1996. Apodos llirians. En: *Fira i festes de Sant Miquel 96*, 69-73. Llúria: M. I. Ajuntament de Llúria.
- Zarzo Pitarch, V. 2009. *Anécdotas y sucesos de Benaguasil. Una mirada al Benaguasil de los años cincuenta*. Benaguasil: Consolat de Mar.
- Zuriaga i Agustí, F. 1994. Els malnoms i els llinatges d'Olocau. En: *Segon congrés Camp de Túria d'estudis comarcals*, 127-132. Benaguasil: IDECO Camp de Túria.
- Zurriaga i Agustí, F. 2003. *Olocau, cau de somnis*. Olocau: IDECO Camp de Túria.

Neus Domínguez Vicente
neyda1982@hotmail.com
Joan Domínguez Benlloc
joanbelloc@yahoo.ca